

به مناسب روز جهانی سالمند: آنها پدر و مادرهایشان را می‌کشند

Photo: painless/bigstockphoto.com

صبا امیدوار

آگهی کرده بود، مردی 75 ساله ده روز است از خانه بیرون رفته و بازنگشته، سه روز بعد جسد پدر را برایش آوردند، نمی‌دانست برادرش یک روز صبح دست پدر را گرفت اول به بانک رفت حساب بازنشستگی‌اش را خالی کرد و بعد در همه‌جا بازار تجریش رهایش کرد به امان خدا. پدرحافظه نداشت، چشم نداشت و اصلا باور نداشت که چه شده. ابران گفته بودند همانطور که داد می‌زد: «محسن جان»، «محسن جان» تصادف کرد.

براساس آمارهای غیررسمی 87 درصد سالمندان در طول عمر خود برای یک‌بار هم که شده آزار و اذیت را تجربه می‌کنند.

سال گذشته فرید براتی سده، رییس دبیرخانه شورای ملی سالمندان در روزنامه اعتماد نوشت، بررسی 61 مورد پرونده سالمند آزاری در پزشکی قانونی یکی از استان‌های ایران نشان می‌دهد که، کمترین موارد سالمند آزاری، جسمی و بیشترین آنها آزار و بهره‌کشی‌های مالی بوده است. به گفته براتی، یکی از اصلی‌ترین سالمند آزاری‌ها در کشور که از دیر باز هم در ایران وجود داشته و به نظر می‌رسد بسیاری، اصولاً آن را در زمره آزار رساندن به سالمندان نمی‌دانند، بهره‌کشی و استثمار مالی از این قشر است.

هم پولشان را می‌گیرند؛ هم جانشان را

آنها زود می‌میرند، در طول دوران سالمندی‌شان دستشان حتی به جیب خودشان هم نمی‌رسد، پول همه عمرشان را به خودشان نمی‌دهند، هم پولشان را می‌گیرند؛ هم جانشان را.

پژوهشگران در یک مطالعه دریافته‌اند که تنها 9 درصد سالمندانی که مورد آزار قرار گرفته‌اند، زنده می‌مانند، در حالی که این عدد در سالمندانی که در شرایط مناسب نگهداری می‌شوند به 40 درصد می‌رسد.

بنا به این تحقیقات، 91 درصد از سالمندانی که مورد آزار قرار می‌گیرند فوت می‌کنند و تنها 9 درصد آنها زنده می‌مانند.

انواع خشونت مالی از سالمندان

محمد اولیایی فرد وکیل دادگستری ساکن کانادا سواستفاده مالی از سالمندان را اینگونه تقسیم بندی می‌کند.

او می‌گوید، در مضیقه مالی قرار دادن سالمندان و یا سلب استقلال اقتصادی آنها، بعد از خشونت روانی، ازعمومیت بیشتری در مورد سالمندان برخوردار است.

به گفته او، سالمندانی که تحت این نوع از خشونت قرار می‌گیرند به سه گروه قابل تقسیم هستند.

گروهی که اندوخته مالی ندارند و یا به جهت نداشتن درپوشش بیمه‌های تامین اجتماعی و یا نداشتن حقوق بازنشستگی دچار فقر و وابستگی اقتصادی به خانواده یا دیگران شده و دقیقاً به جهت همین وابستگی اقتصادی، قربانی خشونت هستند.

گروه دیگر از سالمندان، اموال و اندوخته مالی دارند، اما اموال و دارایی نقدی و غیرنقدی خود را به هر دلیل از جمله به عنوان تقسیم ارث در زمان حیات، به فرزندان و نزدیکان خود می‌بخشند و در نتیجه مانند سالمندان گروه اول به دلیل عدم دارایی دچار وابستگی اقتصادی به خانواده شده و مورد خشونت اقتصادی یا در معرض مضیقه مالی از سوی خانواده می‌گیرند.

و گروه دیگر که علی‌رغم اینکه در دوران سالخوردگی دارای اموال و دارایی هستند و اندوخته مالی خود را نیز رسماً بین اعضای خانواده یا افراد دیگر تقسیم یا نبخشیده اند ولی تسلط و استیلائی بر اموال و دارایی خود ندارند تا حدی که حتی حق دسترسی به حساب بانکی و یا حق تصمیم‌گیری و اداره یا حق مالکیت بر اموال از آنها از سوی اعضای خانواده یا افراد دیگر سلب شده است.

خشونت را چطور می‌توان محدود کرد؟

از این وکیل دادگستری راهکاری می‌پرسم برای محدود شدن این خشونت‌ها بر سالمندان، او می‌گوید، برای پیشگیری از قرار گرفتن در برابر خشونت اقتصادی در دوران سالخوردگی لازم است که اولاً افراد به دوران سالمندی بعنوان پدیده‌ای قابل انتظار و اجتناب ناپذیر نگریسته و تدابیری اتخاذ کنند وابستگی اقتصادی به خانواده یا دیگران نشوند و دوم سالمندان باید از تقسیم یا بخش همه اموال و دارایی خود تحت هر عنوان از جمله تقسیم ارث، در زمان حیات پرهیز کنند و تا آنجا که ممکن است اداره اموال و دارایی هایشان را خودشان بر عهده گرفته تا از سلب استقلال اقتصادی خود جلوگیری کنند.

اما حسین قاضیان جامعه شناس ساکن آمریکا تعریف دیگری از خشونت اقتصادی در سالمندی دارد، او می‌گوید، من شخصاً تعبیر «بدرفتاری مالی» یا «اقتصادی را بر» خشونت «ترجیح می‌دهم.

به نظر او بهتر است تعبیر خشونت را در شکل «خشونت جسمی» محدود کنیم. این جامعه شناس ادامه می‌دهد، اما بدرفتاری مالی یا خشونت اقتصادی اصطلاحی است که معمولاً ناظر است به روابط زوج‌ها و عموماً در چارچوب خانواده. مقصود اشاره به موقعیتی است که یکی از زوج‌ها از منابعی به اندازه‌ی دیگری برخوردار نیست. در نتیجه، طرف بهره‌مند تر به دلیل موقعیت برتر مالی و نیاز طرف فروتر، از آن موقعیت برتر برای بدرفتاری و تحمیل و اجبار به دیگری استفاده یا بهتر بگوییم سوءاستفاده می‌کند.

به این ترتیب، آن نوع بدرفتاری مالی که یکی از زوج‌ها در قابل زوج سالمند (یا یکی دیگر از اعضای خانواده در قابل عضو سالمند دیگر، مثلاً فرزند در قابل یکی از والدین سالمند یا هر دوی آن‌ها) انجام می‌دهد، مصداقی است از بدرفتاری مالی با سالمندان.

از قاضیان پرسیدم آیا تغییر و بی‌ثباتی در ساختار خانواده، می‌تواند باعث افزایش پیرآزاری شود؟

او گفت، بی‌ثباتی خانوادگی تاثیر مستقیمی بر بدرفتاری مالی ندارد. از طرف دیگر بدرفتاری هم لزوماً موجب بی‌ثباتی نمی‌شود. در واقع ممکن است خانواده‌ای که در آن بدرفتاری مالی وجود دارد، از ثبات برخوردار باشد، زیرا برای طرفی که زیر ضرب این بدرفتاری است، به صورت بالفعل انتخاب چندان بهتری وجود ندارد و در زندگی خانوادگی باقی می‌ماند بدون این که آن زندگی از کیفیت لازم برخوردار باشد.

قانون چه می‌گوید؟

محمد اولیایی فرد وکیل دادگستری مقیم کانادا از مجازات‌هایی می‌گوید که قانون مشخصاً برای پیر آزاری تعریف کرده است.

او می‌گوید: پدیده سالمند آزاری بطور کلی در قوانین ایران بطور مشخص و خاص مورد بحث یا جرم انگاری قرار نگرفته و این موضوع بیشتر تحت مقررات کلی مطرح شده، اما با این حال در مواردی خاص و بطور محدود در قوانین موضوع بزه‌دیدگی سالمندان مورد پیش بینی قانونی قرار گرفته است.

از جمله در مورد ترک انفاق سالمندان بعنوان اشخاص واجب‌النفقه که مطابق ماده 53 قانون حمایت از خانواده مورد جرم انگاری واقع شده است.

ماده 633 قانون مجازات اسلامی هم می‌گوید: هرگاه کسی شخصاً یا به دستور دیگری طفل یا شخصی را که قادر به محافظت از خود نیست را در محلی که خالی از سکنه است رها کند، به حبس از شش ماه تا دو سال و یا جزای نقدی از سه میلیون ریال تا دوازده میلیون ریال محکوم خواهد شد و چنانچه این اقدام سبب وارد آمدن صدمه یا فوت شود رهاکننده حسب مورد به پرداخت دیه یا ارش و یا قصاص محکوم می‌شود.

از این وکیل دادگستری رسیدم، راه کارهای قانونی برای جلوگیری از خشونت بر سالمندان چیست؟

او معتقد است، بخش عمده‌ای از راه کارها و تدابیر لازم برای جلوگیری از این نوع خشونت باید توسط خود سالمند اتخاذ شود.

اما به گفته او، حمایت از سالمندان در اصول قانون اساسی به جهت جلوگیری از خشونت اقتصادی علیه آنها مورد توجه قرار گرفته است از جمله در بند 4 اصل بیست و یکم به طور ویژه ایجاد بیمه خاص بیوگان و زنان سالخورده و بی‌سرپرست در جهت تضمین حقوق زن مورد تاکید قرار گرفته است.

همچنین در اصل بیست و نهم نیز، برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کار افتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح و نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و از این قبیل را حقی همگانی دانسته است که دولت موظف است آن را برای تمامی افراد کشور از جمله سالمندان تأمین کند.

این وکیل دادگستری با اشاره به بندهای دیگر قانون می‌گوید، علاوه بر اینها داشتن مسکن متناسب با نیاز برای عموم مردم در اصل سی و

یکم ذکر شده که شامل سالمندان نیز می شود .

منشور حقوق سالمندان

این وکیل به قانون حمایت از سالمندان اشاره می کند و می گوید، بر اساس منشور حقوق سالمندان که بر اساس قانون برنامه سوم توسعه جهت رسیدگی به وضعیت رفاهی سالمندان تنظیم شده از جمله این موارد است .

بر اساس قانون برنامه سوم توسعه سازمان بهزیستی کشور مکلف است در جهت ساماندهی سالمندان نیازمند در سال اول برنامه سوم نسبت به تهیه، تدوین و اجرای طرح ساماندهی اقدام کند.

او می گوید، بر اساس آئین نامه اجرایی این قانون منظور از ساماندهی، بهبود روش زندگی و ارتقای کیفیت آن و ایجاد رضایت از زندگی در سالمندان از طریق ارائه خدمات رفاهی، بهداشتی، درمانی و توانبخشی با رعایت سیاست هایی چون فراهم ساختن امکان تداوم حضور سالمند در جامعه، تأکید بر حفظ موقعیت و جایگاه سالمند در خانواده ، تأمین حداقل نیازهای اساسی سالمندان نیازمند ، تأکید بر حفظ احترام، شأن و حرمت سالمند ، است .

از همه مهمتر در ماده 22 این آیین نامه قید شده که به منظور پیشگیری از اعمال خشونت علیه افراد سالمند در خانواده و جامعه ضروری است دستگاه های ذی ربط ضمن پیشنهاد و جلب حمایت های قانونی اقدامات لازم را انجام دهند. البته با پایان یافتن مدت زمان اجرای برنامه سوم توسعه ، اجرای کامل این قانون نیز در ابهام قرار دارد .

جمعیت آنها در حال رشد است

مهرماه که گذشت، فرید براتی سده رئیس دبیرخانه شورای ملی سالمندان بهزیستی کشور از تصویب برنامه پیشگیری و مقابله با سالمندان آزاری خبر داد.

سالمندانی که برآوردها نشان می دهد رشد جمعیت آنها تا سال 1404 سه برابر رشد جمعیت کشور می شود.

در میان آنها، گروهی هستند که از دیگر همسالان خود آسیب پذیرترند. آنها سالمندانی هستند که ممکن است با فرد آسیب رسان در یک مکان و زیر یک سقف زندگی کنند.

سالمندانی که دچار بیماری های متعدد و ناتوانی های جسمی هستند که باعث وابستگی بیشتر آنها می شود.

آنها از نظر اجتماعی منزوی ترند و هیچ ارتباطی با دنیای خارج ندارند و از طرد یا کنار گذاشته شدن و بی توجهی واهمه دارند یا دچار افسردگی و زوال عقل می شوند.

حسین قاضیان جامعه شناس می گوید، امروزه پول نقشی مهم تر از هر وقت دیگر پیدا کرده، حتی در تعیین منزلت - گرچه شاید به شکل ظاهری و نمایشی. وقتی سالمندان از نظر اقتصادی در مضیقه باشند، با توجه به کاهش توانایی های بدنی، می توان انتظار داشت که اقتدار آنها هم در تصمیم گیری ها هم کاهش می یابد. کاهش اقتدار البته می تواند روندی طبیعی باشد، اما اگر سالمندان دائما آن را با میزان اقتدار پیشین مقایسه کنند از نظر روانی روزگار سختی را از سر خواهند گذراند.

بیشتر بخوانید: [خشونت علیه سالمندان در اسناد بین المللی و قوانین ایران](#)

بیشتر بخوانید: [سالمندانی که احساس بی حرمتی می کنند](#)